

ПРИНЦИП ОЧИГЛЕДНОСТИ У НАСТАВИ ПРИРОДЕ И ДРУШТВА

Љубица Јаковљевић
Биљана Радовић
Анђела Новаковић

Анстракт: Пажња и интересовање наставника усмјерена је на то како наставу учинити занимљивом и очигледном, посебно када је у питању млађи школски узраст. Од свих дидактичких принципа, принцип очигледности има најдужу традицију у педагогији, јер је од најранијих времена акценат био на посматрању и приказивању предмета и појава у настави. С обзиром на сложену структуру образовно-васпитних садржаја, настава природе и друштва пружа широку могућност за употребу очигледности.

Циљ рада јесте да укаже на значај и примјену принципа очигледности у настави природе и друштва. У датом истраживању, гдје је као инструмент кориштен анкетни упитник, обухваћен је 31 узорак испитаника-наставника разредне наставе на територији БиХ и Републике Србије. Резултати показују велику заступљеност примјене принципа очигледности међу наставницима као и њихов позитиван став када је овај принцип у питању. Код свих наставника преовладава мишљење да је ученицима овај принцип занимљив и користан у раду, гдје на лакши и бржи начин усвајају наставне садржаје, те постижу боље памћење које је и дугорочно.

Кључне ријечи: Очигледност, настава, школа, природа и друштво

Увод

Одавно је познато да развој личности човјека и његово спознавање објективне стварности није могуће без активног и свјесног учешћа у тим процесима. Свјесно приступање рјешавању различитих задатака формираће квалитетну, свестрану, оперативну и дуготрајну димензију знања. Настава и учење представљају суштину образовно-васпитног процеса и једну од најсложенијих дјелатности друштвеног система. Као такву, наставу је потребно учинити занимљивијом, једноставнијом, свестранијом и рационалнијом. Сходно томе, данас се наставницима и педагозима намеће потреба да истражују и проучавају наставну праксу, те проналазе методе, наставна средства и иновативне начине презентовања садржаја.

Под очигледношћу у настави најчешће подразумевамо одређене демонстрације које наставници изводе с циљем стицања предвиђених знања, вјештина и способности. Обично су то демонстрације објеката из природе, дводимензионалних или тродимензионалних модела, фотографија, слика и сл. Под очигледношћу такође подразумевамо и употребу аудио-визуелних наставних средстава, средстава веће техничко-технолошке сложености (образовни софтвери) и сл. У настави би најприје требало започети од чула, тј. ученицима треба све изнијети пред чула, а потом објаснити приказано. „Очигледност је, дакле сва чаролија која чини да и дјетињи ум може да схвати и доста тешке, на први поглед врло замршене природне појаве и да може да запамти силе разноликих ствари“ (Ђурчић, 2018: 58).

Временом овај принцип добија симболички назив „Златно правило“ и све више постаје неизоставан дио школске праксе, чему је највише допринио чешки педагог Јан Амос Коменски (1592-1670). Кроз историју педагошке праксе и дидактике, па све до данас, прожимала су се схватања по питању очигледности као опште-прихваћеној идеји, гдје се сазнања утемељена претежно на живој ријечи, постепено остављају „по страни“, нарочито када је ријеч о настави природе и друштва. Према Коменском, природу треба посматрати, не у литератури, него директно и доживјети је свим чулима, на основу чега се тек онда могу доносити одређени судови и закључци. Поред Коменског, принципом очигледности у настави бавили су се и Џон

Лок, Ж.Ж. Русо, Ј.Х. Песталоци, као и многи други страни али и домаћи аутори (Јанковић, 2009). У настави природе и друштва један од највише заступљених и примјенљивих принципа јесте принцип очигледности. Разлози за то су бројни, а један од њих је тај што је образовно-васпитни процес незамислив без овог принципа, који ученицима омогућава непосредно упознавање појава и процеса живе природе. Стицање знања у у настави природе и друштва не остварује се само стицањем знања посредством очигледности, већ се помоћу усвојених чињеница мисаоном активношћу долази до формирања појмова о живим бићима, природи, законима, принципима и сл (Ђурчић, 2018).

Принцип очигледности

Прије свега требало би знати да су принципи „основна начела којима се руководи наставник у свим фазама наставног процеса како би се успјешно реализовали постављени циљеви наставе, а ученици усвојили знања, вјештине, навике и способности“ (Симеуновић и Спасојевић, 2009: 149). Чулно доживљавање у цјелости дјелује покретачки на одређене психичке функције као што су мишљење, памћење, емоције и сл. Употреба принципа очигледности омогућава дјеци да предмете, појаве и односе између њих посматрају и схватају у њиховој изворној стварности путем очигледних материјала. Све је то од посебног значаја за дјечији развој, напредовање и постигнућа у различитим активностима, за знања која дјеца стичу у настави која су доста трајнија и примјенљивија, што је свакако један од циљева савремене наставе.

Најчешће се очигледност дефинише као „цјеловито перципирање предмета проучавања помоћу чула ради стицања одређеног фонда чињеница, на основу којих се формирају јасне представе о објекту поучавања“ (Симеуновић и Спасојевић, 2009: 152). Чулна искуства су извор сазнања и представа, а очигледност подразумијева стицање знања полазећи од чулног искуства. Колико је значајан овај поменути принцип за наставну праксу истичу и други аутори. Тако Милинковић и Пикула (2015) наводе да је у стицању знања неопходан принцип очигледности, како би се успоставила веза између опажања, свјесне представе и појма, а то се постиже „посматрањем објеката и реалности, манипулацијом са тим објектима и на крају долазимо до трагова који осликавају апстрактне појмове“ (Милинковић и Пикула, 2015: 38). Дејић и Егерић наводе да примјена принципа очигледности омогућава ученицима стицање знања помоћу перцепција, те да је принцип очигледности заправо принцип чулности, јер код стицања знања поред чула учествују и друга чула, посебно чуло пипања када је у питању млађи школски узраст (Дејић и Егерић, 2010). Принцип очигледности на коме је највише инсистирао Коменски, проткан је кроз његово чувено дјело „Чулни свијет у сликама“ (*Orbis pictum sensualium*). Своје идеје углавном је базирао на филозофији и природи, при чему је истицао да настава мора бити прилагођена дјечјем узрасту и развојним могућностима, заснована на принципу очигледности.

Примјена принципа очигледности у савременој настави претпоставља да приликом сазнавања знања и научних истина увијек се мора полазити од живог посматрања ка апстрактном мишљењу, а од тога ка пракси. Јер није могуће претходно поменути принцип свести само на чулна искуства и посматрање, да би се ученици довели до циља, а то је усвајање предвиђених знања. Баш зато је неопходно на посматрање надовезати и расуђивање, мишљење, обраду чулних података, искустава и њихових међусобних веза и односа. „Чулна сазнања, мисаона обрада тих искустава и провјера у пракси три су међусобно повезане етапе у стицању знања, међу којима нема оштрих граница, јер се они често одвијају истовремено“ (Симеуновић и Спасојевић, 2009: 153). Нужно је да перцепција буде потпуна, да посматрани предмети, појаве буду цјеловито и јасно доживљени, јер само тако ће подстаћи на машту, мисао и креативност. У настави би најбоље било да ученици посматрају предмете из природне и животне стварности и то наравно уколико за такву могућност постоје одговарајући услови. Такав начин организовања наставе омогућује оптимално стицање знања, као и прераду, проширење и богаћење својих искустава. У природним и реалним околностима најбоље се уочавају међусобни односи између појава и процеса које су предмет посматрања. У том случају очигледност се не односи само на демонстриран предмет, већ и на његово окружење (Симеуновић и Спасојевић, 2009). Да би принцип очигледности у настави имао своју потпуну

сврху, нужно је оспособљавати ученике за планско посматрање предмета и појава, што представља постепено увођење ученика у процес продуктивног учења путем очигледности.

Примјена принципа очигледности у настави природе и друштва

Када је у питању важност наставе природе и друштва, треба прије свега истаћи допринос такве наставе развоју ученика као моралног, умног и духовног бића у складу са његовим личним способностима. Вриједност ове наставе се огледа и у разлици између онога што дијете зна о свом окружењу прије поласка у школу и онога што је спознало наставом и оспособило се за даље спознавање природних и друштвених процеса. Стечено знање, вјештине и навике у школи праву вриједност добијају онда када се ученици оспособе да научено примијене практично, у свакидашњем животу (Де Зан, 1999). Принцип очигледности захтијева већу ангажованост, те апсолутну укљученост у све природне процесе, а то се на најбољи начин постиже изван учионице и зидова школе, јер све оно што нам уџбеници и постојећа литература нуде од великог је значаја, али не може се поредити са оним што ми можемо доживјети и спознати својим чулима у директном односу са природним и друштвеним процесима (Борић, 2009).

Настава природе и друштва у раном школском узрасту настоји оспособити ученике да разумију међусобну повезаност појава и процеса у природи, па и у друштвеној заједници. Према томе ученике треба мотивисати за активно учешће у животу и раду колектива и средине. Све то је могуће постићи само ако су ученици у непосредном додиру са проучаваним наставним садржајима (Радивојевић и Јелић, 2016). Излети, екскурзије, школа у природи, само су неки од начина за задовољење принципа очигледности као таквог, што је наводио и Де Зан, истичући да такав начин реализације предвиђених наставних садржаја представља посјету (било друштвеним или природним окружењима - ливаде, шуме, културно-историјска баштина, зоо-вртови, здравствене установе итд.). Све у свему, мјеста која ће обилазити ученици, морају бити од природно-друштвеног значаја (Радивојевић и Јелић, 2016). Када је ријеч о принципу очигледности, у великој мјери укључује се и истраживање, као битан дио наставе природе и друштва. Дјеца имају природно урођен мотив раздозналости и потребе за откривањем непознатог, те им се употпуњавање и задовољење истог може и мора пружити кроз наставу, а управо настава природе и друштва је најпогоднија за то. Кроз бројна истраживања и самостално долажење до закључака, ученици неће само лакше усвојити наставне садржаје, већ ће и на њима занимљив начин развијати креативност, а прије свега љубав према настави природе и друштва (Борић, 2009). Такође, када говоримо о овом принципу не можемо избјећи и чињеницу, али и јако значајну ствар, а то је повезаност двије битне компоненте учења - ученик и учитељ, гдје се у неким случајевима могу укључити у наставни процес директним путем и научници као трећи елемент. Колико је важна сарадња наставника и ученика, толико је и битна и њихова међусобна повезаност. Такође, уз ангажовање самих ученика у процесу сазнавања, процес посматрања може се јавити и у облику интроспекције гдје долази до испитивања феномена у личности ученика, у наставном процесу (Максимовић, и Сретић, 2019).

Принцип очигледности у настави утиче на много више нивоа, јер откривајући природу, дијете открива и себе, развија машту и стиче самосталност, гдје учитељ треба да буде само организатор рада и потпора. Према истраживању (Радивојевић и Јелић, 2016) показало се да највећи број наставника изводи наставу природе и друштва на отвореном пет пута у току школске године (24,28%), нешто мањи број (11,43%) наставника осам пута годишње; међутим, забрињавајућа чињеница јесте да постоје и они наставници који то не чине никада или једном у току године (4,29%). Сам закључак се намеће, да изванучионичка настава, а самим тим и рад по принципу очигледности у настави природе и друштва, немају довољну заступљеност када је ријеч о нашем поднебљу.

Поред непосредне очигледности, односно директног посматрања свих природно-друштвених збивања, развојем науке и технологије омогућени су и други начини који доприносе принципу очигледности, гдје је употреба аудио-визуелних средстава највише заступљена на нашем подручју (ТВ емисије, филмови итд.). Такође, од великог значаја су и већ поменуте школе у природи и екскурзије, али и извођење огледа и експеримената, те образовно-рачунарска софтвер (Јанковић, 2009). Када је извођење наставе у нашој околини у питању, још

увијек је актуелна традиционална очигледност (примјена наставних средстава попут графофолија, илустрација у уџбеницима, слика и цртежа из радних листова, слајдови итд.), док примјена иновативних средстава попут образовно - рачунарских софтвера и аудиовизуелних наставних средстава ипак пада у други план, а један од разлога за то је и недовољна опремљеност школа, те информисаност, оспособљеност и припремљеност наставника прије свега за такав вид наставе (Јанковић, 2009). Све ово указује на то да очигледност као један од водећих принципа обједињује све горе наведено, наставна средства, наставу на отвореном, директан сусрет дјетета са процесима и појавама у природи кроз разноврсне експерименте и огледе.

Настава природе и друштва повезана је са разноврсним практичним активностима ученика, које су од великог значаја за стицање знања, вјештина и способности ученика. Кроз такву врсту активности ученици путем чула спознају појаве и процесе у природи, у непосредном су контакту са њима, примјењују теоријско знање на конкретном примјеру. Бежић (1973) истиче да је пракса дијалектичко јединство и спој физичких и интелектуалних активности, те да се те двије активности не могу међусобно одвајати. Управо својим радом човјек ступа у активан однос према стварности, мијења стварност а тиме и самог себе. То се може објаснити путем конкретног примјера у настави природе и друштва: нпр. циљ је да ученик спозна функцију цвијета код биљака. Да би ученик схватио процес размножавања код биљака наприје треба да познаје грађу и функцију цвијета а то ће најбоље и најлакше схватити уколико обави неколико радњи на том цвијету. Такав процес започиње тако да ученик одвоји латице цвијета прстима или пинцетом и тако упозна вјенчић, те након тога одстрани прашнике. Током тог процеса ученик посматра и запажа њихова својства, те уз помоћ тога може да издвоји тучак и самостално га посматра. То су само неки наведени дијелови цвијета које је потребно знати да би се схватила и његова функција, обзиром на то да је цвијет сложена структура (Бежић, 1973). Овај примјер показује како ученик покушава да спозна ту комплексну структуру кроз практичан рад од неколико активности, путем непосредне очигледности и контакта са природом. У програму природе и друштва посебно се истичу захтјеви за праћење, опажање и биљежење промјена у природи, планирање и демонстрација практичних радова, уочавање узрочно посљедичних веза, извођење законитости те састављање модела за тумачење појава и процеса у природи. Основни приступ у остваривању заснива се на томе да ученик ради, користи стручну литературу и доноси закључке самостално (Де Зан, 1999).

С обзиром на Наставни план и програм Републике Српске, може се навести још оваквих примјера гдје ученици постепено кроз практичан рад и активности упознају природу, стичу знања и искуства. Наставне јединице везане за биљни свијет, за развој биљака, мијењање биљке током године, обиљежја биљака, биљке околине и сл. могу се реализовати и обратити на практичан начин, гдје би ученици непосредно у природи могли да спознају изглед, грађу, функцију различитих биљака. Поред тога и израда одређених макета, модела, пружа ученицима ново искуство, доживљај и лакше схватање појмова који су представљени макетом или моделом.

У свему томе важан је и сам наставник, односно његов стил рада, како приступа припреми и обради наставних садржаја, како остварује активност ученика, и за крај најважније а то је његова креативност и оригиналност. Иако су бројни наставни садржаји погодни за реализацију на отвореном, у природи, гдје би ученици могли лакше усвојити нова, а стара знања и искуства примјени у пракси, као што је већ поменуто у раду, на нашим подручјима организација таквих часова још увијек није на задовољавајућем нивоу. То не зависи само од наставника као битног фактора, него и од одговарајућих услова којима школа располаже, прије свега од уређености школског дворишта, одређених површина прилагођених таквој организацији наставе у природи. Више фактора интегрисаних у једну цјелину представљају основу за потпуну реализацију наставе која се заснива на принципу очигледности, практичним активностима, настави на отвореном.

Методолошки оквир истраживања

Узимајући у обзир важност примјене принципа очигледности у настави уопште, а нарочито у настави природе и друштва, постављају се одређена питања на која је потребно дати

објективне одговоре. С циљем прикупљања података о употреби принципа очигледности у настави природе и друштва, спроведено је истраживање гдје је кориштен упитник формиран од шест питања. То су прије свега сљедећа питања: 1. Да ли користите принцип очигледности? 2. Колико често користите овај принцип? 3. Који садржаји су најпогоднији за примјену принципа очигледности? 4. Какве ефекте овај принцип остварује на наставним часовима? 5. Да ли принцип очигледности ученицима олакшава усвајање нових знања? 6. Да ли се помоћу овог принципа остварује корелација са другим наставним предметима? Као циљ рада, што је већ и наведено, истиче се важност принципа очигледности у настави природе и друштва али и заступљеност овог принципа у пракси наставника на подручју града и села (сеоске и градске школе). Задаци који се постављају на основу циља истраживања јесу сљедећи:

- Испитати да ли просвјетни радници и колико често користе принцип очигледности у настави Природе и друштва,
- Утврдити који су садржаји Природе и друштва најпогоднији за примјену овог принципа у настави,
- Испитати да ли овај принцип рада олакшава усвајање знања, те какве ефекте остварује на наставним часовима,
- Испитати да ли се примјеном принципа очигледности остварује корелација са другим наставним предметима.

Општа хипотеза:

- Просвјетни радници у великом броју користе принцип очигледности у настави Природе и друштва, те им примјена овог принципа на часовима помаже да ученицима успјешно пренесу градиво.

Посебне хипотезе:

- X_1 - Учесталост и примјена принципа очигледности у настави природе и друштва,
- X_2 - Постоје одређени садржаји чија је сложеност и разноврсност адекватна за употребу принципа очигледности,
- X_3 - Велика ефикасност и учинковитост принципа очигледности у стицању знања и остваривању резултата на часовима,
- X_4 - Корелација са другим наставним предметима путем принципа очигледности.

Узорак истраживања чини 31 наставник разредне наставе градских и сеоских школа на простору БиХ и Републике Србије. У истраживању је кориштена дескриптивна метода, техника анкетања и као мјерни инструмент анкетни упитник конструисан од стране истраживача за потребе овог истраживања. Добијени подаци су обрађени елементарним статистичким поступцима, при чему је кориштен χ^2 -квадрат тест којим је и потврђена статистичка значајност претходно наведених хипотеза. Резултати су интерпретирани графички, табеларно и текстуално.

Резултати истраживања

У настави Природе и друштва принцип очигледности има велику заступљеност, што потврђује и велики број наставника разредне наставе, који користе овај принцип на часовима често, јер се његовом примјеном лакше преносе наставни садржаји. На основу података из *Табеле бр.1* у којој имамо јасан приказ мјеста, школе у којој су запослени анкетирани наставници разредне наставе, можемо једногласно потврдити заступљеност принципа у настави. Поред лакшег преношења садржаја ученицима између осталог, истичу се још бројне предности и позитивни ефекти које овај принцип има у настави. Колико се принцип очигледности користи у настави природе и друштва може се видјети на основу података у *Табели бр.2*.

Табела бр. 1: Основни дескриптивни показатељи за варијаблу 1
Варијабла 1: Мјесто, разред и назив школе у којој сте запослени

	Observed N	Expected N	Residual
Основна школа „Свети Сава“Бања Лука 5.разред	7	3.8	3.2
Основна школа „Танаско Рајић“ Чачак	6	3.8	2.2
Трећа основна школа Брчко 4.разред	3	3.8	-0.8
Основна школа „Свети Сава“Добој 1.разред	3	3.8	-0.8
Основна школа „Доситеј Обрадовић“ Лозница 2.разред	5	3.8	1.2
Основна школа „Вук Караџић“ Кнић 2. разред	3	3.8	-0.8
Прва основна школа Брчко 4.разред	2	3.8	-1.8
Основна школа „Десанка Максимовић“ Чelopeк 5.разред	2	3.8	-1.8
Total	31		

Легенда: Observed N – посматрани број испитаника; Expected N – очекивани број испитаника; Residual – разлика у испитивању

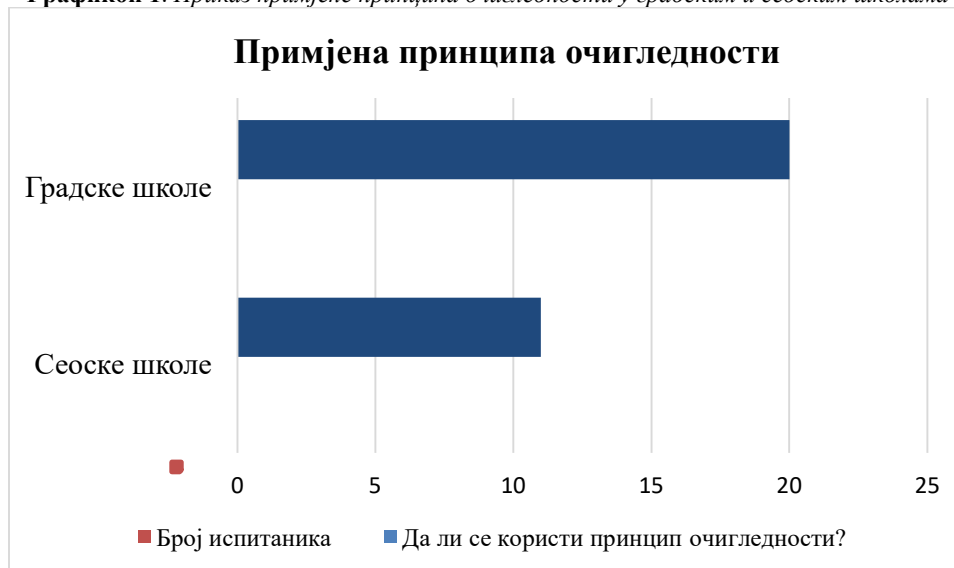
Табела бр. 2: Основни дескриптивни показатељи за варијаблу 2

Варијабла2: Да ли користите принцип очигледности?			
	Observed N	Expected N	Residual
Да	31	31.0	.0
Total	31^a		

Легенда: Observed N – посматрани број испитаника; Expected N – очекивани број испитаника; Residual – разлика у испитивању

Укупан број испитаника (31) обухваћен истраживањем потврдио је да користи принцип очигледности на часовима природе и друштва. Добијени резултати из *Табеле бр.2* приказани су још и графички, гдје се јасно и визуелно види колика је примјена овог принципа у градским и сеоским школама.

Графикон 1. Приказ примјене принципа очигледности у градским и сеоским школама

Општом хипотезом потврђена је употреба и учесталост принципа очигледности, сви наставници једногласно су потврдили да користе овај принцип у настави природе и друштва, што указује да је овај принцип веома кориштен и заступљен у настави, с тим да је у овом случају истраживања нешто више кориштен у градским школама, гдје је 20 учитеља то и потврдило, а нешто мање у сеоским школама гдје је то такође потврдило 11 учитеља. Колика и каква је учесталост овог принципа на часовима природе и друштва може се видјети на сљедећем *Графикону 2*.

Графикон 2. Приказ учесталости примјене принципа очигледности у различитим срединама

На основу *графикана 2* може се видјети колика је учесталост примјене принципа очигледности у различитим срединама, тј. у градским и сеоским школама. У градским школама учитељи су потврдили да је учесталост овог принципа на часовима природе и друштва честа (68%), док у сеоским школама није толико учестала употреба принципа, него је она сведена на

то да се овај принцип понекад употребљава што би процентуално износило (32%). Наведене податке можемо видјети и у наредној *Табели бр.3* гдје имамо укупан број испитаника, те њихову одређеност за учесталост примјене принципа очигледности.

Табела бр. 3 Основни дескриптивни показатељи за варијаблу 3

Варијабла 3: Колико често користите овај принцип?			
	Observed N	Expected N	Residual
Често	20	15.5	4.5
Понекад	11	15.5	-4.5
Total	31		

Легенда: Observed N – посматрани број испитаника; Expected N – очекивани број испитаника; Residual – разлика у испитивању

X₁ потврђена је употреба и учесталост принципа очигледности у градским и сеоским школама, гдје на основу претходно добијених података из *Табеле бр.3*, 20 испитаника из градских школа се изјаснило да често користи принцип очигледности на часовима, док преосталих 11 из сеоских школа овај принцип понекад користи.

X₂ се претпоставља да постоји одређени број наставних садржаја чија је сложеност и разноврсност адекватна за употребу принципа очигледности у настави природе и друштва. На основу добијених резултата од стране наставника разредне наставе који чине узорак истраживања, дато је више мишљења и приједлога о различитим наставним садржајима у којима поменути принцип има доминантну и велику примјену (*слика 1*).

Слика 1. Погодни наставни садржаји за употребу принципа очигледности

Колика је учесталост ових наставних садржаја које су предлагали испитаници видимо у наредној *Табели бр.4*.

Табела бр.4 Основни дескриптивни показатељи за варијаблу 4

Варијабла4: Који садржаји су најпогоднији за примјену принципа очигледности?

	Observed N	Expected N	Residual
Саобраћај	8	4.4	3.6
Рељеф	5	4.4	.6
Орјентација у простору	5	4.4	.6
Кружење воде у природи	3	4.4	-1.4
Биљни и животињски свијет	2	4.4	-2.4
Годишња доба	6	4.4	1.6
Жива и нежива природа	2	4.4	-2.4
Total	31		

Легенда: Observed N – посматрани број испитаника; Expected N – очекивани број испитаника; Residual – разлика у испитивању

X₃ претпоставља се велика ефикасност принципа очигледности на часовима природе и друштва, као и лакше усвајање наставних садржаја. На основу добијених података у Табели бр.5 може се видјети које су предности, позитивне стране и ефекти принципа очигледности на часовима природе и друштва.

Табела бр.5 Основни дескриптивни показатељи за варијаблу 5

Варијабла5: Какве ефекте овај принцип остварује на наставним часовима?

	Observed N	Expected N	Residual
Веома добре	9	6.2	2.8
Брже и трајније усвајање наставних садржаја	7	6.2	.8
Раумијевање узрока и посљедица, односа међу појавама и појмовима	6	6.2	-2
Дјеца визуелно, кроз игру више запамте, него што би урадила током теоретског предавања	5	6.2	-1.2
Ученичка знања су квалитетнија и примјенљива при рјешавању нових проблемских ситуација	4	6.2	-2.2
Total	31		

Легенда: Observed N – посматрани број испитаника; Expected N – очекивани број испитаника; Residual – разлика у испитивању

Посебно се истиче да је овај принцип ефикасан у погледу трајности ученичких знања, памћења, лакшег разумијевања садржаја као и када је у питању омогућавање ученицима директног сусрета са природом, предметима и појавама. Овај принцип велики допринос даје и већој активности ученика, бољој мотивацији, успјешном рјешавању проблемских ситуација и разумијевању односа међу природним процесима и појавама. На постављено питање о томе да

ли принцип очигледности ученицима олакшава усвајање садржаја, добијени су подаци који су представљени у Табели бр.6.

Табела бр. 6 Основни дескриптивни показатељи за варијаблу 6

Варијабла 6: Да ли принцип очигледности олакшава ученицима усвајање нових знања?			
	Observed N	Expected N	Residual
Да	25	7.8	17.3
Наравно	3	7.8	-4.8
Олакшава	1	7.8	-6.8
Свакако	2	7.8	-5.8
Total	31		

Легенда: Observed N – посматрани број испитаника; Expected N – очекивани број испитаника; Residual – разлика у испитивању

X₄ претпоставља да се путем принципа очигледности остварује корелација наставног предмета природе и друштва са другим предметима а највише са математиком, српским језиком, ликовном и музичком културом, што су потврдили и добијени резултати овог истраживања у Табели бр.7.

Табела бр. 7 Основни дескриптивни показатељи за варијаблу 7

Варијабла7: Да ли се помоћу овог принципа остварује корелација са другим наставним предметима?			
	Observed N	Expected N	Residual
Корелација са математиком	6	7.8	-1.8
Корелација са српским језиком	8	7.8	.3
Корелација са ликовном културом	7	7.8	-.8
Корелација са музичком културом	10	7.8	2.3
Total	31		

Легенда: Observed N – посматрани број испитаника; Expected N – очекивани број испитаника; Residual – разлика у испитивању

Статистичка значајност свих претходно наведених хипотеза потврђена је статистичком техником Хи- квадрат тестом.

Табела бр. 9 Основни дескриптивни показатељи за све варијабле код Хи- квадрат теста

Test Statistics						
	Варијабла 1	Варијабла 3	Варијабла 4	Варијабла 5	Варијабла 6	Варијабла 7
Chi-Square	6.258 ^a	2.613 ^b	6.710 ^c	2.387 ^a	51.452 ^d	1.129 ^d
Df	4	1	6	4	3	3
Asymp. Sig.	.181	.106	.349	.665	.000	.770

Легенда: Chi-Square – Хи квадрат, Df - , Asymp. Sig. –

a. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 6.2.

b. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 15.5.

c. 7 cells (100.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 4.4.

d. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 7.8.

Закључак

Код принципа очигледности у настави природе и друштва велики је спектар идеја и начина примјене, те разноврсних модела у обликовању наставе оваквог карактера. Кроз принцип очигледности, код ученика се прије свега уочава већа пажња и заинтересованост а потом и развој трајног памћења наставних садржаја, што је и потврдило наше истраживање, а што је кључно за дату тему. Оно што је важно нагласити јесте и позитиван став и све већа и чешћа примјена овог принципа међу наставницима, који истичу и то да је разумијевање самих садржаја на вишем нивоу, када је ријеч о овом принципу, у односу на друге начине рада. Дакле, директан однос ученика са природним и друштвеним садржајима (што је и најчешћи облик примјене овог принципа) је од велике помоћи за усвајање градива, јер поред стицања нових знања и усвајања информација код дјецe се буди жеља за откривањем, стварањем и већа заинтересованост за природно-друштвене процесе а самим тим расте и креативност и жеља за знањем. Повезаност садржаја из природе и друштва са садржајима из осталих наставних предмета је велика, те је то одличан начин да се кроз реализацију принципа очигледности у настави природе и друштва, ученицима да прилика да самостално или уз помоћ наставника открију ту повезаност. Важан сегмент јесте и припрема оваквих наставних часова и оспособљеност наставника за овај начин рада, те упућеност у све његове могуће облике. Припрема, као и реализација садржаја од великог су значаја, међутим наставници требају бити само потпора ученицима, дајући им смјернице и мотивацију, на тај начин развијајући самосталност и креативност ученика. Природна потреба сваког дјетета јесте да истражује непознато, па самим тим овај принцип им то и омогућава - да на креативан и занимљив начин стичу знања од животног значаја.

Литература

- Борић, Е. (2009). *Приручник за наставу: Истраживачка настава природе и друштва*. Осиек: Учитељски факултет.
- Бежић, К. (1973). *Методика наставе природе и друштва*. Загреб: Школска књига.
- Де Зан, И. (1999). *Методика наставе природе и друштва*. Загреб: Школска књига.
- Дејић, М., Егерић, М. (2010). *Методика наставе математике- пето издање*. Београд: Учитељски факултет.
- Јанковић, А. (2009). Очигледна настава у теорији и пракси. *Настава и васпитање*, 58, 509-522.
- Максимовић, Ј., Сретић, С. (2019). Принцип очигледности Јана Амоса Коменског као темељ развоја педагошких истраживачких техника и инструмената. *Siedlce Comeniological Research Bulletin*, 6, 257-269.
- Пикула, М., Милинковић, Д. (2018). *Методика почетне наставе математике*. Пале: Филозофски факултет.
- Радивојевић, Д., Јелић, М. (2016). Изванучионичка настава у настави природе и друштва. *Нова школа*, XI (1), 235-250.
- Симеуновић, В., Спасојевић, П. (2009). *Савремене дидактичке теме*. Бијељина: Педагошки факултет.
- Ћурчић, М. (2018). *Методика наставе природе и друштва 1 и 2*. Бијељина: Педагошки факултет.

The principle of obvious in the teaching the world around us

Abstract: Teachers' attention and interest is focused on how to make teaching interesting and obvious, especially when it comes to the younger school age. Of all the didactic principles, the principle of obviousness has the longest tradition in pedagogy, because from the earliest times the emphasis was on observing and

presenting subjects and phenomena in teaching. Given the complex structure of educational content, the teaching of the world around us provides a wide opportunity for the use of the obvious.

The aim of this paper is to point out the importance and application of the principle of obviousness in the teaching of the world around us. The given research, where the survey questionnaire was used as an instrument, included 31 samples of respondents - primary school teachers, on the territory of Bosnia and Herzegovina and the Republic of Serbia. The results show a high prevalence of the application of the principle of obviousness, among teachers, as well as their positive attitude when it comes to this principle. The prevailing opinion among all teachers is that this principle is interesting and useful for students in their work, where they adopt teaching contents in an easier and faster way, and better memory, which is also long-term.

Key words: *obviousness, teaching, school, world around us.*